

Vlaams
Parlement

stuk **872** (2010-2011) – Nr. 20
ingediend op 13 april 2011 (2010-2011)

Hoorzitting

met het oog op het duiden van de problematiek
vanuit het werkveld, met de Gezinsbond

Verslag

namens de Commissie Jeugdzorg
uitgebracht door de dames Marijke Dillen,
Mieke Vogels en Katrien Schryvers

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Else De Wachter.

Vaste leden:

de dames Kathleen Helsen, Vera Jans, Tinne Rombouts, Katrien Schryvers;
mevrouw Marijke Dillen, de heer Felix Strackx, mevrouw Gerda Van Steenberge;
de heer Peter Gysbrechts, mevrouw Vera Van der Borgh;
de heer John Crombez, mevrouw Else De Wachter;
de dames Vera Celis, Danielle Godderis-T'Jonck;
mevrouw Ulla Werbrouck;
mevrouw Mieke Vogels.

Plaatsvervangers:

de heren Tom Dehaene, Jan Durnez, de dames Cindy Franssen, Sabine Poleyn;
de heren Chris Janssens, Erik Tack, Wim Wienen;
de dames Gwenny De Vroe, Lydia Peeters;
de dames Yamila Idrissi, Güler Turan;
de dames Lies Jans, Helga Stevens;
de heer Boudewijn Bouckaert;
mevrouw Elisabeth Meuleman.

Stukken in het dossier:

872 (2010-2011) – Nr. 1 t.e.m. 19: Verslagen over hoorzitting

INHOUD

I. Uiteenzetting door mevrouw Lieve Declerck, attachée van de studiedienst van de Gezinsbond.....	4
1. Huidig maatschappelijk klimaat	4
2. Budgettaire keuzes.....	5
3. Een grote verscheidenheid aan problemen	6
4. Opvoedingsondersteuning	6
5. Wat is er mis met mijn kind? – Drang naar etikettering	7
6. Kinderen in problematische thuissituaties en/of met gedragsproblemen...	8
7. Beleidsaanbevelingen.....	8
7.1. Zorg op maat	8
7.2. Opvoedingsondersteuning	9
7.3. Onderwijs	9
7.4. Geestelijke gezondheidszorg	10
7.5. MOF	10
II. Vragen van de leden	10
Gebruikte afkortingen	13
Bijlage: Presentatie Gezinsbond	15

Op voorstel van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid heeft het Vlaams Parlement beslist een themadebat te houden over jeugdzorg. Daartoe werd de Commissie Jeugdzorg opgericht. Deze commissie ad hoc gaat op zoek:

- (1) naar maatschappelijke verklaringen voor de voortdurend stijgende instroom van kinderen en jongeren in de (bijzondere) jeugdzorg en de geestelijke gezondheidszorg, en
- (2) naar beleidsvoorstellen op korte, middellange en lange termijn die de voortdurend stijgende instroom moeten tegengaan. Belangrijk daarbij is dat die beleidsvoorstellen niet uitsluitend geïmplementeerd dienen te worden binnen het beleidsdomein Welzijn, maar bijvoorbeeld ook binnen de beleidsdomeinen Jeugd, Sport, Onderwijs of Cultuur.

Op 23 maart 2011 hield de Commissie Jeugdzorg een hoorzitting met het oog op het duiden van de problematiek vanuit het werkveld. Gehoord werd mevrouw Lieve Declerck, attachée studiedienst van de Gezinsbond.

I. UITEENZETTING DOOR MEVROUW LIEVE DECLERCK, ATTACHEE VAN DE STUDIEDIENST VAN DE GEZINSBOND

1. Huidig maatschappelijk klimaat

Mevrouw Lieve Declerck: De Gezinsbond is geflatteerd dat ze gehoord wordt over het probleem van de jeugdzorg. Onze kennis en contacten hebben vaak te maken met concrete gezinssituaties. Onze expertise omvat uiteraard niet het ruime werkveld van jeugdzorg.

Het verhaal dat ik zal vertellen, heeft veel te maken met de vragen die we op de studiedienst krijgen van ouders over thuissituaties en opvoeding. Wat we vaak horen, is dat ze negatief worden bejegend als ze op zoek gaan naar een antwoord op een vraag. Dat heeft te maken met het feit dat er in onze samenleving vaak op een negatieve manier naar kinderen en jongeren wordt gekeken. Ze kunnen dingen niet, ze mispeuteren iets, ze plegen criminele feiten. Daardoor is er een groeiende onverdraagzaamheid voor het gedrag van kinderen en jongeren. Kinderen mogen niet veel mispeuteren of er wordt ingegrepen. Men denkt dat er iets schort aan hun gedrag.

Wat jongeren doen, wordt vaak als problematisch ervaren. Enkele jaren geleden hadden we de mosquito's die jongeren die te veel lawaai maakten op straat moesten weggagen. Deze morgen werd ik wakker met het bericht dat een jongere zich had vastgeklampt aan een trein en een ernstige bekkenbreuk had opgelopen toen hij er afsprong. Berichtgeving in kranten brengt spectaculaire zaken in beeld en vaak is dat negatief. Wat positief is, heeft weinig nieuwswaarde. Elke dag vind je zulke voorbeelden in de kranten.

Ik heb twee voorbeelden opgeschreven, die uit een publicatie van het Kinderrechtenforum komen. In 2009 gaf dat forum een publicatie uit over beeldvorming over kinderen en jongeren. Daarin wordt aangetoond dat hoe kinderen en jongeren in beeld worden gebracht, vaak negatieve consequenties heeft.

Ik wil even stilstaan bij het algemene klimaat en de negatieve invloeden ervan. Ik heb er de oude uitdrukking 'Elk huisje zijn eigen kruisje' aan gegeven, maar dat is het gevolg van dat negatieve beeld. Dit maakt dat mensen onverschillig zijn voor de problemen van kinderen en jongeren en er zich liever niet mee bemoeien. Het is een individueel probleem, het gebeurt achter gesloten deuren en men grijpt liever niet in.

Vroegtijdig ingrijpen vooraleer problemen escaleren, wordt daardoor vaak moeilijk. Zolang alles achter gesloten deuren blijft, zijn er misschien wel vermoedens, maar er is nog maar weinig sociale structuur in buurten en mensen voelen zich weinig geroepen om in te grijpen.

Meer bemoeizorg zou af en toe nuttig zijn. Vaak is de grens heel smal tussen de privacy van de betrokkenen en het opdringen van eigen ideeën en waarden. Het is zoeken naar een evenwicht. Als men positiever over jongeren nadenkt, gaat de onverschilligheid afnemen, en zullen mensen geneigd zijn om een helpende hand te bieden. Vaak kan dat voor sommige mensen voldoende zijn.

Een ander belangrijk gevolg van de negatieve beeldvorming en aandacht, is dat er wordt gefocust op jongeren die probleemgedrag stellen en dat de noden van een veel ruimere groep jongeren die het slachtoffer zijn van een problematische opvoedingssituatie of een crisissituatie, op de achtergrond verdwijnen. Er gaan veel budgettaire middelen naar residentiële opvangvormen om te bestraffen. Jongeren in een problematische opvoedingssituatie of een crisissituatie krijgen heel wat minder aandacht.

Toch zien we dat de roep naar repressie en opsluiting luider klinkt en dat er voortdurend sprake is van het bijbouwen van jeugdgevangenissen, terwijl er al heel veel aandacht wordt gegeven aan jongeren met crimineel gedrag. Net door de focus op aandacht voor jongeren met probleemgedrag, zien we dat de samenleving blijft reageren vanuit dezelfde reflexen, namelijk repressie en bestraffing.

Een ander gevolg van de focus op jongeren met probleemgedrag, is dat jongeren die slecht in hun vel zitten maar geen gedrag stellen dat voor anderen een probleem vormt, weinig of geen aandacht krijgen. Toch zien we dat zelfmoordcijfers, ook bij jongeren, zeer hoog zijn. Dat wijst toch op het probleem dat de maatschappij geen signalen opvangt van jongeren die geen probleemgedrag vertonen maar toch heel wat problemen hebben.

2. Budgettaire keuzes

Die negatieve houding heeft invloed op de budgettaire keuzes die binnen jeugdzorg worden gemaakt. We hebben het gevoel dat alternatieve en minder ingrijpende zorgvormen eerder worden gezien als een antwoord op een moeilijke budgettaire situatie, en niet als een antwoord op het feit dat zorgvragen veranderen en dat kinderen en ouders andere oplossingen vragen. Als het budget moet worden verdeeld, gaan middelen eerst naar de bestaande opvangmogelijkheden. Door het denken in termen van repressie gaan middelen in de eerste plaats naar de residentiële jeugdgevangenissen en zorgvormen. Het budget dat overblijft, gaat dan naar andere vormen van begeleiding. Men maakt geen keuzes voor thuiszorg omdat men gelooft dat thuiszorg een verschil kan maken en een goed antwoord kan bieden aan de noden van gezinnen en kinderen, maar men maakt een budgettaire keuze door minder dure vormen te kiezen.

De Gezinsbond heeft ook het gevoel dat men om dezelfde reden pleegzorg naar voren schuift. Pleegzorg is een schitterende zorgvorm die voor een aantal jongeren en kinderen een ideale oplossing is, maar die ook voor andere kinderen geen oplossing is. Omwille van de moeilijke budgettaire situatie gaat men nu vooral op pleegzorg inzetten, wat voor de pleegzorg heel nefaste gevolgen kan hebben. Men zal eindigen met kinderen die extra gekwetst worden omdat ze een zorgvorm toegewezen krijgen die niet de juiste is, en men zal eindigen met gefrustreerde en ontmoedigde pleegouders omdat ze met hun capaciteiten en hun mogelijkheden niet het juiste antwoord kunnen bieden.

Het is heel belangrijk dat men kiest voor nieuwe zorgvormen en innoverende projecten omdat men gelooft dat ze een verschil kunnen maken en niet omdat het budgettair de gemakkelijkste keuze is.

Een ander budgettair gevolg is dat men niet echt bereid lijkt om te investeren in zorg op maat. De budgetten gaan naar de bestaande zorgvormen waardoor er nog heel weinig ruimte is voor innovatieve projecten die een individueel antwoord kunnen bieden op bestaande vragen.

3. Een grote verscheidenheid aan problemen

Door de nadruk op de groep van jongeren met probleemgedrag verliest men een beetje uit het oog dat jeugdzorg een heel complex gegeven is met een enorm grote verscheidenheid aan problemen. Ik heb een opsomming gemaakt die verre van volledig is, maar ik zal me focussen op een aantal van die problemen.

Er zijn jongeren met leerproblemen zonder problematische thuissituatie. Dat wil niet zeggen dat er door die leerproblemen thuis geen problemen kunnen ontstaan. Oorzaak en gevolg zijn niet altijd duidelijk. We denken dat elke situatie nood heeft aan een meer individuele aanpak. Ik wil vooral pleiten voor meer zorg op maat en voor meer vraaggestuurd werken. Ik ben ook bezig met gehandicaptenzorg.

Het valt me telkens op dat het idee van vraaggestuurd werken met zorg op maat veel verder is doorgedrongen binnen de gehandicaptenzorg dan binnen de jeugdzorg. Binnen de gehandicaptenzorg is men tien jaar geleden begonnen met de persoonlijke-assistentiebudgetten. Dat was een duidelijk signaal dat men bereid was te luisteren naar de zorgvraag van het individu zelf. Ik heb het gevoel dat men binnen de jeugdzorg veel meer blijft denken vanuit de pakketten die bestaan. Er wordt weinig geluisterd naar jongeren en ouders: wat ervaren zij als noden en welk antwoord zien zij als het meest geschikte?

4. Opvoedingsondersteuning

Vragen over leerproblemen en opvoedingsondersteuning krijgen we vaak bij de Gezinsbond. Binnen de samenleving is iedereen ervan overtuigd dat elk kind recht heeft op maximale ontplooiingskansen. De groeiende aandacht voor de eigenheid van het kind binnen de schoolcontext is positief. Maar we zien dat die tendens in alledaagse opvoedingssituaties ook gevolgen heeft.

Ouders kiezen vaak bewust voor kinderen en willen hun alle kansen geven. Zij gaan op zoek naar antwoorden op hun vragen over het gedrag van dat kind en zijn ontwikkeling. Zij vragen zich af of wat hun kind doet nog normaal is. Men vergeet vaak dat wat als normaal wordt beschouwd, relatief is. De norm wordt mee ingekleurd door maatschappelijke evoluties. Die aandacht voor wat nog als normaal kan worden beschouwd voor een kind, heeft tot gevolg dat heel wat meer situaties als abnormaal worden gelabeld.

De Nederlandse dr. Margreth Hoek is in Nederland in beleidsteksten op zoek gegaan naar hoe doelstellingen van het beleid een invloed kunnen hebben op de rol van ouders en op opvoedingsondersteuning. Zij onderscheidt vier verhalen: ontplooiing, gelijke kansen, preventie en controle. In Nederland heeft ze vastgesteld, en we zien dezelfde evolutie in Vlaanderen, dat de laatste drie verhalen in stijgende mate de verantwoordelijkheid leggen bij opvoeden, als oorzaak en als oplossing voor allerlei maatschappelijke problemen.

Bij spijbelen gaat men bijvoorbeeld de oorzaak leggen bij de opvoeding, net als de oplossing. Men gaat dan ouders straffen door hun de schooltoelage af te nemen. Dat is een mooi voorbeeld van hoe preventie en controle dominant worden in het kijken naar opvoedingssituaties. De individuele relatie tussen ouders en kinderen wordt als oorzaak gezien en daar wordt ook de oplossing gezocht.

Je kunt opvoedingsverantwoordelijkheid niet opleggen via een systeem van bestraffing en boetes. Het criminaliseren van het gedrag van ouders en het opvoeden van ouders leidt niet tot een betere opvoedingsrelatie. Het gaat ook voorbij aan een ecologisch model van opvoeden, waarbij veel meer speelt dan enkel die individuele relatie ouders-kind. Er is ook het gedrag van het kind zelf. Heel veel omgevingsfactoren hebben tevens een invloed. Ik denk aan financiële problemen, een moeilijke combinatie gezin-arbeid, huisvesting, de

partnerrelatie, het onderwijs of problemen op school. Dat kan allemaal een last op de opvoedingssituatie zijn en extra druk leggen. Je kunt niet enkel het individu straffen voor de opvoeding die hij geeft aan zijn kind. Heel vaak spelen andere factoren mee.

Als opvoedingsondersteuning verengd wordt tot het optimaliseren van de ouder-kindrelatie, leg je voor alles wat misloopt de verantwoordelijkheid in het kamp van de ouders en niet in de samenleving. Die individuele verantwoordelijkheid is uiteraard van belang, maar ouders kunnen het niet alleen. We kunnen als samenleving niet blijven zeggen dat het zich afspeelt achter gesloten deuren en dat wij het ons niet aantrekken.

Als ouders zelf wordt gevraagd wat zij nodig achten aan ondersteuning binnen de opvoeding, vragen zij een zo breed mogelijk aanbod aan opvoedingsondersteuning. Dat is gebleken in een onderzoek van professor Ann Buysse. In dat onderzoek wordt zelfs letterlijk gezegd dat het niet aan de overheid is om op voorhand een opvoedingshandboek te schrijven. Elke situatie verschilt. Noden verschillen. Ouders willen graag de nood uitdrukken die zij voelen en daar een antwoord op krijgen.

Alle ouders noemen één belangrijke factor als bron voor opvoedingsondersteuning, namelijk de sociale steun van de andere ouders, maar in het debat over opvoedingsondersteuning ontbreekt die stem van ouders net vaak. De Gezinsbond hoopt dus dat deze commissievergadering ook daarin een keerpunt kan zijn en dat men ook bereid is te luisteren naar ouders zelf en naar de nood aan opvoedingsondersteuning die zij ervaren.

5. Wat is er mis met mijn kind? – Drang naar etikettering

Ouders vragen zich vaak af of het gedrag van hun kind normaal is en hoe ze hun kind het best opvoeden. Maar soms gaan hun vragen een stapje verder en denken ze dat er iets mis is met hun kind, dat het gedrag van hun kind niet normaal is. Ze willen dan graag weten wat er precies aan de hand is, ze hebben een drang naar etikettering.

Ook hier zien we dat de scholen meer aandacht hebben voor de individuele ontwikkeling van kinderen. Dat is positief. We zien ook dat de aandacht voor kinderen met leer- en gedragsproblemen verandert. Vroeger werden kinderen met problemen achteraan in de klas gezet en daar moesten ze dan hun plan trekken. Nu worden ze vaak vooraan in de klas gezet. Op die manier krijgen ze meer aandacht. De deskundigheid rond de detectie van al die problemen wordt ook groter. Dat maakt dat er een hogere gevoeligheid is voor al die mogelijke problemen. Als men er gevoeliger voor is, worden die problemen namelijk sneller gedetecteerd en krijg je een toename van het aantal diagnoses.

We horen uit de verhalen van ouders ook vaak dat ze opgelucht zijn als er een diagnose wordt gesteld. Hun kind wordt op school dan namelijk niet langer als lui, vervelend en dom beschouwd, maar krijgt dan een etiket waarvoor de omgeving veel meer begrip heeft. Het kind heeft ADHD of een leerstoornis en wordt dan vaak op een heel andere manier bejegend dan voor het een label had gekregen. Ouders zijn dan uiteraard blij en opgelucht, want het ligt niet meer aan hen, het kind heeft duidelijk een probleem.

We zien uiteraard ook dat, zolang het differentiëren en remediëren op school zelf niet automatisch gebeurt, er enorme druk wordt gezet op ouders en leerkrachten, net om dat label te krijgen. Dat label betekent namelijk heel vaak dat zowel de school als de ouders toegang krijgen tot extra zorg. Als hun kind geen officiële diagnose krijgt, kunnen ze heel vaak nergens terecht voor ondersteuning of moeten ze vaak alles uit eigen zak betalen, wat een heel zware financiële dobber is.

Wij denken dus inderdaad dat er meer nood is aan differentiatie en remediëring op school. Er is dringend nood aan een leerzorgkader waardoor kinderen op school de hulp kunnen

krijgen die ze verdienen en ook nodig hebben. Daardoor wordt er geen druk meer gelegd op ouders en leerkrachten om op zoek te gaan naar een officiële diagnose om extra hulp te krijgen. Zolang het afwijken van de norm louter als een probleem van het individu wordt afgedaan, zal iedereen de druk voelen om een label te kleven op dat afwijkend gedrag, net omdat het de enige manier is om hulp te verkrijgen. Als je de kinderen die op school met problemen kampen, kunt opvangen door hen op school beter te differentiëren en een individuele aanpak te geven, zou je heel wat kinderen uit de hulpverlening kunnen weghouden.

Die druk om diagnoses te krijgen, heeft heel wat nefaste gevolgen. Een aantal kinderen dat dringend hulp nodig heeft en nood heeft aan een diagnose, komt namelijk op een wachtlijst terecht en blijft verstoken van de hulp die ze nodig heeft. Omdat de druk om een etiket te krijgen zo groot is, worden ook heel wat etiketten ten onrechte uitgedeeld en op kinderen gekleefd, wat vaak heel stigmatiserend is voor die kinderen. Als je bijvoorbeeld een ADHD-label krijgt en effectief ook ADHD hebt, zal het pilletje dat je moet innemen effectief helpen. Als je dat echter niet hebt, kan het een gevaar zijn om die medicijnen te moeten innemen. Het is altijd dubbel. Het is dus heel hard nodig dat er in scholen wordt gedifferentieerd, zodat ouders niet de druk ervaren om een label op hun kind te kleven.

Het is door de tendens om te overdiagnosticeren dat alle gespecialiseerde centra ook wachtlijsten krijgen, waardoor jongeren en kinderen die effectief hulp nodig hebben, er niet meer terecht kunnen. Door het labelen gaan we een enge blik blijven houden en houden we onvoldoende rekening met andere coacteurs die een rol spelen in het leven van een kind.

6. Kinderen in problematische thuissituaties en/of met gedragsproblemen

Ik wil even stilstaan bij kinderen in problematische thuissituaties en/of met gedragsproblemen. Het is niet altijd duidelijk wat oorzaak is en wat gevolg. Heel vaak lopen er verschillende problemen door elkaar. We merken dat ouders vaak melden dat ze hulp kregen in een crisissituatie, maar heel moeilijk uit die hulpverlening los geraken. Blijkbaar wordt er nog te weinig onderscheid gemaakt tussen acute crisissituaties en de nood aan langdurige zorg.

Dat heeft te maken met de ‘outcome’ van zorg. Wat willen we met deze jongeren bereiken? Vaak is dat niet zo duidelijk in de jeugdzorg. Er wordt hulp geboden, maar men heeft geen duidelijk toekomstperspectief. Waar gaat de hulpverlening eindigen? Wat willen we in die periode bereiken? Heel vaak is de outcome dat als jongeren achttien jaar zijn, ze uit de jeugdzorg uitstromen. Wat men wil bereiken en welke doelen men voorop stelt in de periode tussen instroom en uitstroom, is zeker voor ouders vaak niet duidelijk. Daar schort iets. Men moet veel meer werken met begeleidingstrajecten met duidelijke toekomstperspectieven. Het mag niet zijn dat de jongere zijn plan moet trekken als hij achttien wordt.

Het betrekken van ouders bij het begeleidingstraject laat vaak te wensen over. De plaats van ouders wordt wel erkend, maar als het traject wordt opgezet, worden ouders daar weinig in gehoord. Er is een gebrek aan ondersteuning van het gezin bij terugkeer naar huis.

7. Beleidsaanbevelingen

7.1. *Zorg op maat*

De mentaliteit van de jeugdzorg heeft nood aan een ‘déclic’ om te kiezen voor vraaggestuurde zorg en meer zorg op maat van kinderen en jongeren, waarbij wordt geluisterd naar wat ze zelf willen en wat hun ouders willen. Er wordt te weinig geluisterd naar de mensen die met die zorg te maken krijgen.

Werken aan een gunstig maatschappelijk klimaat blijft spijtig genoeg nodig. Al enkele jaren staat die negatieve beeldvorming af en toe op de agenda. Maar er is ook nood aan een breed en blijvend debat over de plaats van kinderen en jongeren in de samenleving, waarbij die kinderen en jongeren moeten worden gehoord. Blijkbaar is het typisch voor volwassenen om te debatteren boven de hoofden van jongeren en kinderen. Wat is hun taak en rol in de samenleving? Hoe ver mogen ze experimenteren? Wat wordt toegelaten? Wat is onaanvaardbaar?

Bemoeizorg moet een aandachtspunt zijn voor alle opvoeders, ook voor mensen die kiezen voor een opleiding in de sector van jeugdzorg en als opvoeder, net om duidelijk te maken dat onverschilligheid moet verdwijnen. Als samenleving moeten we bereid zijn om te investeren in kinderen en jongeren.

Een ander aandachtspunt blijft de striktere scheiding tussen hulpverlening en jeugdrechtsbank. We blijven reageren vanuit repressie en bestraffing. Ik geef het voorbeeld van de opvoedingsondersteuning. Kinderen die spijbelen gaan we aanpakken door de ouders te bestraffen en hun schooltoelage in te houden. De scheiding tussen hulpverlening en straffen is niet altijd even duidelijk. Het zal niet altijd haalbaar zijn om dat volledig te scheiden, maar soms kan het nuttig zijn om dat wel te doen, omdat in aanraking komen met de jeugdrechtsbank een heel negatieve impact heeft op het verdere leven van kinderen en jongeren.

7.2. *Opvoedingsondersteuning*

Opvoedingsondersteuning mogen we niet verengen tot preventiemaatregelen voor de bijzondere jeugdzorg, omdat dat leidt tot meer opvoedingsonzekerheid bij ouders. Het moet net de bedoeling zijn dat ouders ondersteuning krijgen, los van de druk van ‘wat je doet, is verkeerd en dan gaat het mis met je kind en heb je hulpverlening nodig’. Ook al is er hulpverlening, ouders vragen nog altijd steun van een sociaal netwerk in hun opvoedingstaken.

Ouders vinden vooral steun in het eigen netwerk. De overheid moet initiatieven ondersteunen waar ouders elkaar ontmoeten en zaken uitwisselen als ervaringsdeskundigen. Het sociaal-cultureel werk komt hier met zijn aanbod aan tegemoet.

Een geslaagde opvoedingsondersteuning vertrekt ook altijd vanuit de vraag van de ouder. Dus geen standaardcursussen, geen opvoedingshandboeken, maar een diversiteit aan opvoedingsinitiatieven. Als er problemen zijn, geven ouders aan: laat ons niet los, we hebben nood aan ondersteuning, aan een aanklappend maar vrijwillig, ruim en divers ondersteuningsaanbod. Boetes en sancties leiden niet tot een betere opvoedingsrelatie tussen kinderen en hun ouders.

Professionalisering in de ondersteuning van gezinnen is belangrijk. Tegelijk is opvoeden geen exacte wetenschap. Je kunt niet alles op voorhand voorzien. Enkel ‘evidence based’ programma’s ondersteunen, gaat voorbij aan die vormen van ondersteuning die niet altijd meetbaar zijn. Informele ontmoetingsvormen zijn voor ouders heel belangrijk. Informele netwerken en contacten met andere ouders blijven een onmisbare bron van ondersteuning.

7.3. *Onderwijs*

Het subsidiariteitsbeginsel in de leerlingenbegeleiding is voor allen een win-winsituatie. Ook zonder of in afwachting van een diagnose moeten leerlingen kunnen rekenen op remediëring of differentiatie. Misschien kan het probleem worden opgelost vooraleer er nood is aan het stellen van een diagnose. Het CLB dat het dichtst bij school, leerling en ouders staat, speelt hierin een belangrijke rol. In scholen zou er een sterkere plaats moeten worden gegeven aan talenten en interesses van leerlingen. Nu is er nog vaak het watervalstelsel en schoolmoeheid omdat leerlingen te weinig op hun talenten en interes-

ses worden aangesproken. De hervorming van het secundair onderwijs staat volop in de belangstelling. We willen hierbij pleiten voor een herwaardering van het deeltijds onderwijs, het technisch en het beroepsonderwijs zodat ook die jongeren een kans zouden krijgen om hun talenten en hun interesses te gebruiken.

In de Beleidsnota Onderwijs 2009-2014 (*Parl. St.* VI. Parl. 2009-10, nr. 202/1) lezen we: “Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften moeten voldoende en kosteloze ondersteuning krijgen in het gewoon onderwijs.”. De huidige wachtlijsten en de hoge diagnose- en behandelingskosten voor ouders druisen in tegen het gelijkekansenonderwijs. Zonder een diagnose en een label is het krijgen van extra ondersteuning niet mogelijk, wat maakt dat ouders veel geld moeten geven om toch wat extra ondersteuning voor hun kind te organiseren.

7.4. Geestelijke gezondheidszorg

Jongeren met psychische problemen worden vaak vergeten. De Gezinsbond pleit voor een toegankelijke, betaalbare en deskundige behandeling van kinderen en jongeren met psychische problemen. Therapie en langdurige begeleiding van patiënten zijn gelijkwaardig aan medicatie. Daarom moeten er dringend bijkomende middelen worden ingezet in de geestelijke gezondheidszorg, in het bijzonder voor kinderen en jongeren en waar mogelijk moet er veel meer ambulant en via thuisbegeleiding worden gewerkt. Wat is de nood van het gezin of van het kind zelf? Vaak is dat geen vraag naar residentiële opvang. Verder vragen we ook om werk te maken van een algemene terugbetaling van psychische hulpverlening en een erkenning van psychologen. Er zijn al initiatieven van bepaalde ziekenfondsen die terugbetalingen doen, maar het is nog niet algemeen geregeld.

7.5. MOF

Voor kinderen en jongeren die MOF hebben gepleegd, willen we nog eens benadrukken dat nazorg en begeleiding voor ouders en andere gezinsleden, wanneer de jongere terug naar huis komt, beter zou worden georganiseerd. Binnen jeugdzorg is het vaak zo dat er aan de thuiskomst van kinderen in een problematische opvoedingssituatie veel aandacht wordt besteed, maar voor MOF-jongeren gebeurt dat niet. Net het plegen van een crimineel feit heeft een enorme invloed op het gezinsleven en op de andere gezinsleden.

Ik wil ook nog eens een oproep doen om de rechten van minderjarigen te respecteren, ook bij opsluiting. Jongeren hebben rechten, ook als ze een crimineel feit hebben gepleegd. Er blijft nood aan een constructieve begeleiding met een toekomstperspectief. De maatschappij moet er zich bewust van zijn dat we de talenten van jongeren niet zomaar kunnen vergooien. Jongeren moeten een structurele pedagogische omkadering krijgen waarbij degelijk onderwijs niet mag ontbreken.

II. VRAGEN VAN DE LEDEN

Mevrouw Danielle Godderis-T’Jonck: U spreekt in uw inleiding over de nood aan meer bemoeizorg. Ik vrees dat te veel bemoeizorg in wijken waar woningen dicht bij elkaar staan zoals in sociale woonwijken, zal leiden tot burenruzies.

U spreekt ook over jongeren die zich slecht in hun vel voelen. Dat is juist, want het aantal zelfmoorden bij jongeren blijft alsmaar stijgen.

Een leerling met problemen kan in eerste instantie naar de vertrouwensleerkracht gaan die contact kan opnemen met het CLB. Ik denk dat die CLB’s soms wel onderbemand zijn.

Mevrouw Katrien Schryvers: We zijn als commissie op zoek naar de mogelijke oorzaken van het feit dat steeds meer kinderen en jongeren meer zorg nodig hebben en instromen in de bijzondere jeugdzorg. U geeft een aantal elementen aan van zorg op maat die ik vol-

ledig kan ondersteunen. Ik wil graag met u focussen op de redenen waarom meer kinderen en jongeren, almaar jonger, in die jeugdzorg belanden. Wat evolueert er in onze maatschappij waardoor dit nodig is?

Ik vat het kort samen: u zegt dat te veel situaties vandaag als abnormaal worden gelabeld. Betekent dat dat heel wat kinderen en jongeren in de jeugdzorg terechtkomen die er vroeger niet zaten en er eigenlijk niet echt thuishoren? Zij belanden daar nu vanuit een drang naar labels en diagnoses, om zorg te kunnen krijgen, maar ook omdat ouders het probleem een naam willen geven. Is de problematiek groter dan vroeger, of wordt er meer gedetecteerd? Cijfers kun je altijd interpreteren.

Hoe komt het dat de druk op kinderen en jongeren toeneemt? Dat is ook een vaststelling die u doet. U zegt dat er heel wat externe elementen zijn die de opvoedingsrelatie ouder-kind beïnvloeden, bijvoorbeeld financiële problemen. We hebben ook al gehoord: de problematiek van allochtonen of van kansarmoede. U noemt ook de combinatie werk-gezin. Dat is absoluut zo.

Dan onderstreept u het belang van netwerken. Maar is dat niet juist een van de grote problemen, dat ons sociaal weefsel zo vervaagt dat men op die netwerken minder een beroep kan doen? Eigenlijk is onze commissie op zoek naar hoe we dergelijke zaken kunnen versterken, zodat kinderen en jongeren op een andere manier kunnen opgroeien tot kritische en volwassen mensen, zonder het idee van falen en de negatieve gevoelens, waardoor ze in de zorg terechtkomen.

U zegt dat steeds meer kinderen zich niet goed voelen en dat daarvoor te weinig aandacht is. Men focust te veel op de jongeren die een MOF plegen. Men ziet niet die jongeren die schoolmoe zijn of zich niet goed voelen. Maar wat is daarvan de oorzaak? Wat is er gaande in onze maatschappij als zoveel kinderen en jongeren zich niet goed in hun vel voelen? Wat zijn de oorzaken van de druk? Ik denk dat jullie toch een goed zicht hebben op de evolutie van gezinssamenstellingen en dergelijke.

U zegt dat ouders vaak te weinig aandacht hebben voor kinderen en dat er in het algemeen in onze maatschappij te weinig aandacht is voor kinderen. Maar ik vraag me af of er soms ook niet te veel aandacht is – niet de juiste dan. Als men met bepaalde problemen wordt geconfronteerd, gaat men op een ander domein kinderen alles geven, ze verwennen en te weinig grenzen stellen, waardoor er ook probleemgedrag kan ontstaan. Wat zijn jullie vaststellingen op dat vlak?

Mevrouw Lieve Declerck: Ik heb niet gezegd dat er geen aandacht is voor kinderen en jongeren, maar de aandacht die er is, is vooral negatief. Dat is een groot stuk van het probleem. Door die negatieve aandacht hebben ouders het gevoel dat ze moeten opletten dat ze altijd het juiste doen. Vanaf het moment dat ze ook maar iets vaststellen bij hun kind dat niet voldoet aan de heersende waarden en normen, denken ze dat het mis loopt en gaan ze op zoek naar een oplossing. Daarbij verliezen ouders uit het oog dat een norm een relatief begrip is en wordt ingekleurd door maatschappelijke elementen. Net omdat ouders op hun hoede zijn om iets verkeerd te doen, zijn ze heel onzeker in die opvoeding. En als ze extra ondersteuning willen, hebben ze een diagnose nodig.

Het onderwijs heeft inderdaad vaak mensen te kort om op een goede manier een antwoord te bieden op die problematiek. Dat geldt ook voor de CLB's. Onze stelling is dat het beter is om in een vroeg stadium in te grijpen. Daarom pleit ik voor bemoeizorg. Als mensen in de omgeving van kinderen en gezinnen kunnen signaleren dat het mis loopt, kun je een begeleidingstraject opstarten voor het escaleert en mensen een zwaardere zorgvorm, die ook meer geld kost, nodig hebben.

In verband met leerproblemen op school zie ik wel een grote verklaring voor de wachtlijsten in de diagnosecentra. Omdat ouders om extra hulp te kunnen bekostigen een label nodig hebben, gaan ze ernaar op zoek. Ik denk dat heel wat kinderen onterecht een label krijgen opgeplakt van ADHD of autismespectrumstoornissen. Die twee diagnoses zijn bijna modebegrippen geworden. Als er iets mis is, zal het wel ADHD zijn of een autismespectrumstoornis. Met dat label kunnen de mensen dan beginnen aan hun traject, dat vaak niet is afgestemd op wat ze nodig hebben. Zij nemen alle plaatsen in van kinderen die wel met een grote nood zitten. Die komen dan op een wachtlijst terecht. De problemen escaleren en worden steeds moeilijker op te lossen.

Er is meer nood aan die bemoeizorg, of noem het minder onverschilligheid ten opzichte van kinderen, jongeren en gezinnen, en hun problemen. Hoe staat het met ons sociaal weefsel? Vaak is het erg gesteld, in sommige buurten zijn er weinig contacten. Daarom pleiten we ervoor om opvoedingsondersteuning niet in vaste pakketten aan te bieden, en zeker ook niet als een bestraffing. Laat mensen elkaar steunen. Zo krijgen mensen hulp in hun opvoedingssituatie, en bouw je het sociaal netwerk weer op.

Het is heel belangrijk dat de overheid investeert in een ruim en gediversifieerd aanbod aan opvoedingsondersteuning. Dat kan mensen helpen om op een andere manier een oplossing te vinden voor problemen die nu vaak een te zwaar traject volgen binnen jeugdzorg, terwijl het niet nodig is.

Wij zien een belangrijke rol voor de CLB's, omdat daar vaak de expertise zit. Ik ben geen onderwijsspecialist, maar ik denk dat het klopt dat men binnen de CLB's van heel goede wil is, maar vaak onderbemand, zodat men niet alle taken kan opnemen. En daarom denk ik dat er dringend nood is aan die omslag in dat denken. We moeten loskomen van dat repressief en conservatief beeld dat het alleen maar zal werken met bestraffen. We moeten die omslag durven te maken en als samenleving investeren in kinderen en jongeren. We moeten luisteren naar wat zij vragen. Dat ontbreekt nu vaak. Er is nood aan een breed gamma van zorgvormen.

Ik heb de vergelijking met de gehandicaptenzorg al gemaakt. Daar is dat veel meer aanwezig. Er is een breed gamma van opvangvormen, gaande van residentieel tot thuisbegeleiding, budgetten voor persoonlijke assistentie en dag- en nachtopvang. Men staat daar veel verder in het vraaggestuurde werken. Dat is ook een lange weg geweest, met heel veel tegenstand. In het begin dat ouderverenigingen en patiëntenverenigingen om persoonlijke-assistentiebudgetten vroegen, waren instellingen daar ook niet gelukkig mee. Zij hadden ook schrik in de zin dat zij dat systeem niet kenden en dachten dat ze overbodig zouden worden.

Met inclusief onderwijs is het hetzelfde verhaal. Ook daar had het buitengewoon onderwijs schrik dat ze hen zouden willen afschaffen. Dat is absoluut niet waar. Elke zorgvorm kent zijn waarde en zijn nood. Binnen jeugdzorg moet er veel meer worden gedifferentieerd en moet men veel meer openstaan voor innovatieve projecten die minder ingrijpen in het leven van kinderen en jongeren.

Else DE WACHTER,
voorzitter

Marijke DILLEN
Mieke VOGELS
Katrien SCHRYVERS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ADHD	attention deficit hyperactivity disorder
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
MOF	als misdrijf omschreven feit

BIJLAGE:
Presentatie Gezinsbond

Commissie jeugdzorg

23 maart 2011

Bijdrage Gezinsbond vzw

Huidig maatschappelijk klimaat

- Negatieve beeldvorming en groeiende onverdraagzaamheid t.o.v. kinderen en jongeren overheerst.

vb. Berichtgeving in kranten*

De Morgen, pg 8, Antwerpse delinquenten steeds jongere en driester

De Standaard, pg 2, Criminaliteit in Antwerpen verjongt.

Meer dan de helft van de handtassendieven in Antwerpen is minderjarig. Velen zijn niet ouder dan 13. Eén op de drie gewapende diefstallen gebeurt door een 15- of 16-jarige, vaak met een mes.

* Uit Kinderrechtenforum 6/2009 - Beeldvorming over kinderen en jongeren - Kinderrechtencoalitie Vlaanderen

Huidig maatschappelijk klimaat

- Opvatting 'Elk huisje zijn eigen kruisje' is nefast. Vroegtijdig ingrijpen vooraleer problemen escaleren. Meer bemoeizorg nodig.
- Overdreven aandacht voor jongeren met probleemgedrag overschaduwt de noden van een veel ruimer groep jongeren die het slachtoffer zijn van een problematisch opvoedingssituatie of een thuismilieu in crisis.

Huidig maatschappelijk klimaat

- Reactie samenleving vanuit dezelfde reflexen: repressie en bestraffing.
- Jongeren die 'slecht in hun vel zitten', maar geen probleemgedrag vertonen krijgen weinig of geen aandacht.

Budgettaire keuzes

- Alternatieve minder ingrijpende zorgvormen zijn een antwoord op de moeilijke budgettaire situatie en niet op de veranderende zorgvragen.
- De bereidheid om te investeren in zorg op maat is gering.

Een grote verscheidenheid aan problemen

- Leerproblemen zonder problematische thuissituatie
 - Problematische thuissituatie (POS)
 - crisisituatie
 - langdurige problematische sit
 - Gedragsprobleem psych – MOF
- Elke situatie nood aan individuele aanpak
- Zorg op maat

Opvoedingsondersteuning

- Dr. Margreth Hoek onderscheidt vier 'beleidsverhalen' met invloed op opvoedingsondersteuning en kijken naar rol van ouders:
 - het verhaal van ontplooiing,
 - het verhaal van gelijke kansen,
 - het verhaal van preventie en
 - het verhaal van controle.
- De laatste drie zien in stijgende mate opvoeden als oorzaak én oplossing voor allerlei maatschappelijke problemen.
(Cfr Vlaanderen)

Opvoedingsondersteuning

- Enkel focussen op de ouder-kindinteractie bij opvoedingsvragen of –problemen, laat andere mogelijke bronnen van stress buiten beschouwing.
- Als je het aan ouders zelf vraagt, willen ze een zo breed mogelijk aanbod in opvoedingsondersteuning.
- Vaak ontbreken van stem van ouders in het debat over opvoedingsondersteuning.

Wat is er mis met mijn kind – drang naar etikettering!

- Verhoogde gevoeligheid voor leezorgproblemen doet aantal diagnoses toenemen
 - Differentiëren en remediëren op school is noodzakelijk anders druk op ouders en leerkrachten om via officiële diagnose extra zorg te verkrijgen.
 - Nood aan leezorgkader
- Een groep kinderen komt niet in hulpverlening terecht.

Wat is er mis met mijn kind – drang naar etikettering!

- Tendens tot overdiagnostiseren
 - Onzorgvuldige en overbodige diagnoses
 - Probleem voor jongeren met een reële dringende hulpvraag
- Wachtlijsten in gespecialiseerde centra nemen toe.
- We kijken met een enge blik en houden onvoldoende rekening met alle co-acteurs die een rol spelen in het leven van een kind.

Kinderen in problematische thuissituaties en/of met gedragsproblemen

- Onderscheid maken tussen crisissituaties en nood aan langdurige zorg.
- Outcome van zorg? Wat willen we met deze jongeren bereiken? Welk is het toekomstperspectief?
- Betrekken van ouders bij het begeleidingstraject en ondersteuning van het gezin bij terugkeer naar huis.

Aanbeveling: zorg op maat

- Vraaggestuurde zorg – zorg op maat van kinderen en jongeren
- Werken aan een gunstig maatschappelijk klimaat, een breed en blijvend debat over de plaats van kinderen en jongeren in de samenleving.
- Bemoeizorg als aandachtspunt voor alle opvoeders.
- Striktere scheiding hulpverlening en jeugdrechtbank.

Aanbeveling: opvoedingsondersteuning

- Opvoedingsondersteuning niet verengen tot preventiemaatregelen voor de *bijzondere jeugd-zorg*. Dit werkt opvoedingsonzekerheid bij ouders in de hand. Alle campagnes en initiatieven moeten een positieve boodschap uitdragen
- Ouders vinden vooral steun in het eigen netwerk. De overheid kan initiatieven waar ouders elkaar ontmoeten en steun vinden stimuleren. Het sociaal-cultureel werk komt hieraan met zijn aanbod tegemoet.

Aanbeveling: opvoedingsondersteuning

- Een geslaagde opvoedingsondersteuning heeft als basis een door ouders erkende vraag of nood! Geen standaardcursussen, maar een aanbod geïnspireerd op reële vragen en noden van ouders, aangeboden in de vorm die ouders het best ligt! De diversiteit aan initiatieven opvoedingsondersteuning op het veld blijven behouden, worden erkend en gehonoreerd.
- Bij problemen hebben ouders nood aan een aanklappend maar vrijwillig, ruim en divers ondersteuningsaanbod dat inspeelt op hun vragen en noden. Boetes en sancties leiden niet tot een betere opvoedingsrelatie.

Aanbeveling: Opvoedingsondersteuning

- Professionalisering in de ondersteuning van gezinnen is belangrijk. Tegelijk is opvoeden geen exacte wetenschap. Enkel evidence-based programma's ondersteunen, gaat voorbij aan die vormen van ondersteuning die niet altijd meetbaar zijn. Zoals informele ontmoetingsvormen, die ouders als uitermate belangrijk beschouwen.
- Informele netwerken en contacten met andere ouders blijven een onmisbare bron van ondersteuning

Aanbeveling: onderwijs

- Het subsidiariteitsbeginsel in de leerlingenbegeleiding is voor allen een win-winsituatie. Ook zonder, of in afwachting van een diagnose moeten leerlingen kunnen rekenen op remediëring of differentiatie. Het CLB dat het dichtst bij school, leerling en ouders staat, speelt hierin een belangrijke rol.
- Sterkere plaats van talenten en interesses van leerlingen moet waterval en schoolmoeheid aanpakken (hervorming SO, herwaardering deeltijds onderwijs, T.O. en B.O.)

Aanbeveling: onderwijs

- In de beleidsnota onderwijs lezen we: 'Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften moeten voldoende en kosteloze ondersteuning krijgen in het gewoon onderwijs.' De huidige wachtlijsten en hoge diagnose- en behandelingskosten voor ouders druisen in tegen het gelijke kansen onderwijs

Aanbeveling: geestelijke gezondheidszorg

- Een toegankelijke, betaalbare en deskundige behandeling van kinderen en jongeren met psychische problemen, dringt zich op. Therapie en (langdurige) begeleiding van patiënten zijn gelijkwaardig aan medicatie.

Daarom:

- Worden er bijkomende middelen ingezet in de geestelijke gezondheidszorg in het bijzonder voor kinderen en jongeren en waar mogelijke ambulant en via thuisbegeleiding gewerkt.
- Wordt er werk gemaakt van een algemene terugbetaling van psychische hulpverlening en een erkenning van psychologen

Aanbeveling Mof

- Nazorg en begeleiding voor ouders en andere gezinsleden wanneer jongere terug naar huis komt, wordt beter georganiseerd
- Rechten van minderjarigen worden gerespecteerd ook bij opsluiting. Nood aan een constructieve begeleiding en een structurele pedagogische omkadering waarbij degelijk onderwijs niet mag ontbreken.

Hartelijk dank

